FUDAYL BİN IYÂD

Evliyânın büyüklerinden. Künyesi, Ebû Ali'dir. Semerkant'ta Ebyurd kasabasının Ferdin köyünde 107 (m. 726) yılında doğdu. Bâverd'de büyüdü. Kûfe şehrine yerleşip, orada ilim tahsilini yaptı. Ömrünün sonuna doğru Mekke'ye gelip yerleşti. 187 (m. 803) yılında Mekke'de vefât etti. Önceleri İslâmiyete uygun olmayan hayatı vardı. Tövbe etti. Tasavvuf yoluna girdikten sonra, yüksek derecelere kavuşarak olgun bir veli oldu. İrşâd makamına yükseldi. Bişr-i Hafî'nin ve Sırrî-yi Sekâtî'nin mürşididir. Allahü teâlâyı tanımakta (ma'rifette), haramlardan ve şüphelilerden kaçmada zamanın en önde geleni idi. Kerâmetleri çoktur. Abbasî Halifesi Hârûn Reşîd'le çok sohbet etti. Ona nasihatleri ve va'zları meşhûrdur. (Hicâb-ül-aktâr) kitabı Farsçadır.

Tövbe edenlerin önde gelenlerinden, cömerdliği ve ihsânı bol olan, haramlardan ve şüphelilerden sakınmakta ve Allahü teâlâyı tanımakta emsali az bulunan bir zât idi. Dünyâdan yüz çevirmiş, tasavvuf yolunda yüksek derecelere kavuşmuş olan Fudayl bin Iyâd (radıyallahü anh) nefsinin arzularını hiç yapmazdı.

Tövbe etmesi şöyle anlatılır: Hazreti Fudayl, Merv ve Ebyurd şehirleri arasında önceleri eşkiyalık yapardı. Sahranın tenha bir yerinde çadırını kurar, eşkiya reîsi olduğu için içerde otururdu. Arkadaşları yoldan geçen kervanları soyarlar, ele geçirdikleri malların hepsini getirip, Fudayl bin Iyâd'a teslim ederlerdi. O da getirilen malları dilediği gibi arkadaşlarına taksim ederdi. Eşkiyalık yaptığı halde, cemâatle namazı terk etmez, namaz kılmıyan hizmetçilerini yanından kovardı. Birgün büyük bir kervan geldi. Fudayl bin Iyâd'ın arkadaşları kervanı fark edince, yolunu kesmek üzere hazırlanmağa başladılar. Kervan içinde bulunan zengin birisi, eşkiyaları fark etti ve "Altınlarımı öyle bir yere saklıyayım ki, eşkiyalar eşyalarımızı alırsa geriye bunlar kalsın" düşüncesiyle kervandan ayrılıp uygun bir yer aramağa başladı. Bir çadır gördü, hemen oraya koştu. Orada, sırtında abası, başında külahı olan biri namaz kılıyordu. Ona, bir miktar parası olduğunu ve emânet etmek istediğini bildirdi. Fudayl bin Iyâd, çadırın içine girip bir köşeye bırakıvermesini söyledi. Gelen kimse altınları bırakıp kervanın yanına dönünce, eşkiyaların kervandaki eşyaları alıp götürdüklerini gördü. Orada kalan eşyalarını da toparlayıp tekrar çadırın yanına döndü. Baktı ki, eşkiyalar kervandan aldıkları malları paylaşıyorlar. Adam şaşırdı ve "Demek altınları eşkiyaların reîsine vermişim" deyip geri dönmek istedi. Fudayl, adama niçin geldiğini sordu. Gelen kimse şaşkın vaziyette, "Emânet bıraktığım altınları almak için gelmiştim" deyince Fudayl, "Bıraktığın yerden al" dedi. Adam gidip altınlarını alınca diğer eşkiyalar, "Biz hiç para bulamadık, sen ise bunları geri veriyorsun" dediler. Fudayl: "O bana hüsn-i zan etti. Ben de Allahü teâlâya hüsn-i zan ediyorum. Ben o kimsenin, benim hakkımdaki iyi niyyetini doğru çıkardım. Ola ki, Allahü teâlâ da benim kendisi hakkındaki hüsn-i zannımı doğru çıkarır" dedi.

Bir gün yine bir kervanı soydular. Sonra yemek yimek için oturdular. Kervanın sahiblerinden birisi gelip, "Reîsiniz kimdir?" diye sordu. "O, burada değil! Şu ağacın altında namaz kılıyor" dediler. "Niçin sizinle beraber yemek yemiyor?" deyince, "O oruçludur" dediler. Gelen adam iyice şaşırdı ve yanına gitti. Huzûr içinde namaz kıldığını gördü. Namaz bitince "Namaz, oruç ve haramilik bir arada nasıl

bulunur?” dedi. Fudayl bu suâle, “Diğer bir kısım insanlar daha vardır ki, günahlarını itiraf ederler ve yaptıkları iyi amelleri, sonradan yaptıkları kötü amellerle karıştırırlar..” (Tevbe-102) âyet-i kerîmesini okudu. Adam hayret etti. Fakat niçin tövbe etmiyorsun diyemedi.

Nakledildiğine göre, Fudayl bin Iyâd, yaratılış olarak çok temiz, cömerd ve güzel huylu bir insandı. Bastıkları kâfilede bulunan kadınlara kesinlikle dokunmaz, borçlu olanların ve sermâyesi az olanların, ellerindeki mallarını ve hayvanlarını almazdı.

Bir gün yoldan bir kervan geçiyordu. Kervanda bulunan bir kişi “Îmân edenlere vakti gelmedi mi ki, kalbleri Allah’ın zikrine ve inen Kur’ân-ı kerîme saygı ile yumuşasınl...(Hadîd-16) âyet-i kerîmesini okudu. Bu âyet-i kerîme kendisine öyle te’sîr etti ki, gönlünden yaralandı, içinden “Geldi, geldi. Hattâ geçti bile!” diyerek kendinden geçmiş bir halde şaşkın ve mahcup olarak bir harabeye sığındı. Bu sırada kervan yola çıktı. Giderlerken, kervandakiler, “Fudayl yolumuzun üzerinde bulunuyor. Acaba nasıl gideceğiz?” diye birbirleri ile konuşurlarken, (Fudayl bin Iyâd bu konuşmaları duydu ve “Size müjdeler olsun! Şimdi o, yaptıklarına pişman olup tövbe etti. Bundan önce, nasıl siz ondan kaçıyor idiyseniz, bundan sonra da, o sizden kaçmakta, aynı işleri yapmaktan uzaklaşmakta, sakınmaktadır” diyerek tövbe ettiğini bildirdi. Bundan sonra, her tarafı gezerek, üzerinde hakkı olanları buldu ve fazlasıyla ödeyerek hepsi ile helâlleşti. Yalnız Ebyurd şehrinde bir yahûdi hakkını helâl etmiyordu. Hiçbir teklifi kabûl etmiyor, Fudayl bin Iyâd’ı zor durumda bırakmak için olmadık şartlar ileri sürüyordu. Dedi ki, “Eğer hakkımı helâl etmemi istiyorsan, filân yerde kayalık bir tepe var. O tepeyi kazarak oradan kaldır. Oralar dümdüz olsun!” Fudayl bin Iyâd hakkını helâl ettirmek için buna râzı oldu ve kazmaya başladı. Hazreti Fudayl’ın bu gayreti sebebiyle Allahü teâlânın ihsanıyla, bir seher vakti rüzgâr çıktı. Allahü teâlânın izni ile orayı dümdüz etti. Yahûdi bunu görünce hayretten dona kaldı. Bu sefer de, “Benden aldığın malımı iade etmedikçe hakkımı helâl etmeyeceğim” diye yemîn etmiştim. Benim yastığımın altında altınlar var. Sana hakkımı helâl edebilmem için oradan altınları alıp bana vermen lâzım” dedi. Yahûdi yastığın altında çakıl taşları koymuştu. Hazreti Fudayl elini yastığın altına soktu. Allahü teâlânın izniyle, çakıl taşları altın olmuştu. Bir avuç altını Yahûdiye verdi. Yahûdi hayret içinde idi. “Sana hakkımı helâl etmeden önce bana İslâm’ı anlat” dedi. Hazreti Fudayl, “Bu ne hakdır?” diye sorunca yahûdi şöyle anlattı: “Ben Tevrat’ta okudum ki, “Tövbesinde sâdık ve samîmi olanın elinde çakıl taşları altın olur.” Aslında yastığın altında çakıl taşları vardı ve ben seni imtihan etmek için öyle söyledim. Elinde, çakıl taşlarının altın olduğunu görünce anladım ki, senin dînin hakdır ve tövbende sâdıksın” dedi ve îmân etti, müslüman oldu.

Hazreti Fudayl, yaptıklarına çok pişman olmuştu. Yanındakilerden birine “Allah rızâsı için beni bağla ve sultanın huzûruna götür. Benim pek çok cezalarım vardır. Beni götür ki, Sultan beni cezalandırsın ve ben de cezamı çekeyim. Böylece hakkımdaki dînî hüküm ne ise, o yerine getirilmiş olur” dedi. Sultanın yanına gittiler ve durumunu bildirdiler. Sultan kendisine çok izzet ve ikramda bulunarak, evine götürülmesini emretti. Evinin önüne geldiğinde hâlâ ağlıyordu. Hanımı görüp “Sana ne oldu? Niçin ağlayıp inliyorsun? Yoksa seni dövdüler mi?” dedi. “Evet, hem de çok dövdüler” buyurdu. Hanımının merakı daha da artarak “Nerene vurdular?” deyince “Sultan, yaptıklarımın cezasını vermedi. Fakat ızdırâbım canımı yakıyor ve ciğerimi deliyor” dedi. Sonra hanımına “Ben Rabbimin hânesine, Kâ’be’ye gidip ziyâret etmeye niyet ettim, istersen aramızdaki nikâh bağını çözüp seni boşayayım.” Hanımı “Allah korusun. Senden nasıl ayrılım. Sen nereye gidersen ben de seninle beraber gelir, senin hizmetinde bulunurum” dedi. Sonra ikisi beraberce hac yoluna çıktılar. Allahü teâlâ, yolculuklarını kolaylaştırdı. Kâ’be’de bazı âlimlerle buluştular. İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe hazretlerinin derslerine katıldı. Ondan ilim öğrendi. Kısa zamanda çok şeyler öğrendi. Hikmetli sözler söylemeye başladı. Mekkeliler yanına gelir onlara va’z ve nasîhat verirdi.

Bir gece Hârûn Reşîd, veziri Fudayl-i Bermekî’ye, “Beni bir kimsenin yanına götür. Kalbim, bu göz kamaştırıcı şaşalı hayattan sıkıldı. Rahatlık, gönül huzûru arıyorum” dedi veziri onu Süfyân bin Uyeyne’nin evine götürdü. Süfyân kapıyı açıp, “Kim geldi?” suâline “Emîr-ül-mü’minîn geldi” dediler. “Ne için bana haber vermediniz. Bilseydim ben huzûruna gelirdim” dedi. Hârûn Reşîd bunu duyunca, “Benim aradığım kimse bu değildir” dedi. Süfyân bunu duyunca ve “Sizin aradığınız kimse, Fudayl bin Iyâd’dır” dedi. Fudayl’ın kapısına gittiler. “Günah işleyenler, kendilerini îmân edenlerle bir tutacağımızı mı sanıyorlar?” âyet-i kerîmesini okuyordu. Hârûn Reşîd, “Nasîhat istersek, bu bize yeter” dedi. Kapıyı

çaldılar. Fudayl “Kim o?” deyince, “Emîr-ül-mü’minîn” dediler. Bunun üzerine, “Emîr-ül-mü’minînin benim yanımda ne işi var ve benim onunla ne işim var? Beni meşgûl etmeyiniz” dedi veziri, “Ulülemîre, (ya’nî halifeye) itaat vâcibtir...” deyince. Fudayl bin Iyâd da, “Beni meşgûl etmeyiniz” buyurdu. Vezir Fudayl-ı Bermekî, “Müsaadenle mi girelim, yoksa zorla mı?” dedi. “Müsaadem yok, ama Zorla girecekseniz, siz bilirsiniz.” buyurdu. Hârûn Reşîd içeri girdi. Fudayl, kimsenin yüzünü görmemek için kandili söndürdü. Karanlıkta Hârûn Reşîd’in eli Fudayl’ın eline değdi. Fudayl: “Bu el ne yumuşaktır, Cehennemden kurtulursa..” buyurunca Hârûn Reşîd ağladı ve nasîhat olacak bir söz daha söylemesini istedi. Buyurdu ki: Senin büyük baban Hazreti Abbas, Peygamber (aleyhisselâm) efendimizin amcası idi. Peygamberimize, “Beni bir kavme emir (başkan) yapınız” demişti. Peygamberimiz de, “Ey amcam, seni nefsin üzerine emir ettim” ya’nî nefsinin Allahü teâlâya tâat ve ibâdetle meşgûl olması, insanların bin senelik tâatından iyidir, buyurdu. Çünkü, “Bir emîrlik (başkanlık) kıyâmette pişmanlıktır” buyurmuştur. Hârûn Reşîd “Biraz daha söyle” dedi. Buyurdu ki: “Ömer bin Abdülazîz’i halife yaptıkları zaman, Sâlim bin Abdullah, Recâ bin Hayve ve Muhammed bin Ka’bı çağırdı ve “Ben bu işe düştüm, kurtuluş çârem nedir?” diye sordu. Onlar da, “Yarın kıyâmet gününde azaptan kurtulmak istiyorsan, müslümanlardan yaşlıları baban yerine koy, gençleri kardeş kabûl eyle, çocukları da kendi çocukların gibi düşün! Kadınları ise kız kardeşin ve annen kabûl eyle Onlara babana, annene, kardeşine ve çocuklarına yaptığın gibi muâmele eyle!” dediler.

Hârûn, “Biraz daha söyle” dedi. Buyurdu ki: “İslâm ülkesi senin evin gibidir. İnsanları ev halkın gibidir. Babalarına lütufla, kardeşlerine ve çocuklarına iyilikle muâmele eyle!” buyurdu. Sonra devam ederek buyurdu ki: “Korkarım şu güzel yüzün ateşle yanar ve çirkinleşir. Güzel yüzlerden niceleri Cehennemde çirkinleşir ve emirlerden (başkanlardan) niceleri orada esîr olur.”

Hârûn, “Biraz daha söyle” dedi ve hüngür hüngür ağlayıp feryâd etti. Fudayl hazretleri buyurdu ki: “Allahü teâlâdan kork ve O’na ne cevap vereceğini düşün. Cevaplarını şimdiden hazırla! Çünkü kıyâmet günü, Allahü teâlâ sana müslümanların hepsinden tek tek soracaktır. Hepsi için adâlet istiyecektir. Eğer bir gece bir ihtiyâr kadın, evinde bir şey yemeden yatarsa, yarın senin eteğine yapışır ve sana hasım (düşman) olur” Hârûn Reşîd, ağlamaktan kendinden geçti. Veziri Fudayl-i Bermekî, “Ey Fudayl yetişir! Emîr-ül-mü’minîni öldüreceksin” dedi. Fudayl hazretleri buyurdu ki: “Sus, ey Hâmân! Onu sen ve kavmin helak eylediniz, ben değil” Bu söz Hârûn’un ağlamasını arttırdı ve Bermekî’ye “Sana Hâmân demesi, beni Firavun yerine koyduğundandır.” dedi.

Sonra Hârûn Reşîd, Fudayl bin Iyâd’a, “Birisine borcun var mıdır?” dedi. “Evet, Allahü teâlâya borcum var. O da itaattir, huzûruna böyle borçlu çıkarsam vay hâlime.” buyurdu. Hârûn Reşîd, “İnsanlara borcun var mı demek istiyorum” dedi. “Allahü teâlâya şükür olsun ki, bana çok ni’metler verdi. Hiç şikâyetim yoktur” buyurdu. Bunun üzerine Hârûn, onun önüne 1000 (bin) altın koyup “Bunlar helâldir. Annemin mîrâsındandır” dedi. Fudayl buyurdu ki: “Bütün bu nasîhatlerimin sana hiç faydası olmadı.” Bunu söyledi ve yanından kalktı ve gitti. Hârûn Reşîd de çıkıp gitti. İsmi anıldığında, “Ah! Ne insandır o! Hakîkaten mert kimsedir.” dedi.

Bir gün küçük çocuğunu kucağına aldı, okşayıp bağrına bastı. Çocuk dedi ki: “Babacığım beni seviyor musun?” Fudayl (radıyallahü anh) “Evet” dedi. Çocuk “Peki Allahü teâlâyı seviyor musun?” dedi. Hazreti Fudayl “Tabiî seviyorum” dedi. Çocuk “Peki kaç tane kalbin var?” dedi. Fudayl “Bir tane” deyince çocuk dedi ki: “Ey babacığım! Bir kalbe iki sevgiyi nasıl sığdırabiliyorsun?” Hazreti Fudayl, küçük çocuğun bu derin ma’nalı sözleri, kendi kendine söylemediğini, Allahü teâlânın söyletdiğini anlıyarak yavrusunu kucağından bırakarak eliyle başını dövmeye başladı ve bundan sonra her an Allahü teâlâ ile meşgûl olacağına söz verdi. Oğluna da “Ey oğlum sen ne güzel vâ’izsin” deyip bağrına bastı ve “Seni hakîki sevgilinin izni ve emri ile seviyordum” buyurdu.

Birgün Arafat meydanında insanları seyrediyordu. Müslümanlar feryâd ediyorlar, Allahü teâlâya yalvarıp, inliyorlardı. Bunları bir müddet seyrettikten sonra “Sübhânallah. Şu kadar insan, kerîm olan bir zâtın kapısına gitse, bu şekilde yalvararak bir dânik (0, 801 gr.) ya’nî çok az altın isteseler, o zât bu insanları ümidsiz ve eli boş geri çevirmez. Yâ Rabbi, Sen kerîm ve gaffarsın. Bu insanların hepsini affetmen, kerîm olan ganî olan bir zâtın bir dânik altın vermesinden daha kolaydır. Yâ Rabbi! Senin ihsânların o kadar çoktur ki, bu insanların hepsini affetsen, senin

ihsânından hiçbir şey eksilmez.” dedi. Fudayl bin Iyâd bunu söyledikten sonra, gâibten bir ses, “Ey Fudayl senin bu hüsn-i zannın hürmetine hepsini affettim” diyordu.

Fudayl bin Iyâd hazretlerinin oğlu Ali, Kur’ân-ı kerîmden bir sûreyi sonuna kadar okuyamaz ve dinliyemezdi. Biraz okuyunca veya dinleyince âyet-i kerîmelerin te’sîri ile düşüp bayılırdı. Sonuna kadar tahammül edemezdi. Bir gün Fudayl bin Iyâd hazretlerine bir kâri (Kur’ân-ı kerîm okuyan) geldi. Onu oğlunun yanına gönderdi ve buyurdu ki: “Oğluma Kur’ân-ı kerîm oku. Dinlemekten çok hoşlanır. “Zilzâl” ve “El-Kâria” sûrelerini okuma, çünkü kıyâmet sözünü dinlemeye tahammül edemez, takat getiremez.” O kâri gitti. Kazara, el-Kâria sûresini okudu. Dördüncü âyet-i kerîmeye gelince Hazreti Fudayl’ın oğlu Ali, “Allah!...” deyip düştü. Baktılar ki rûhunu teslim etmişti. Fudayl bin Iyâd, oğlu vefât edince tebessüm etti. Halbuki otuz yıldır hiç gülmemişti. “Ey Fudayl! Bu gün gülünecek gün müdür?” diye sordular. Bunlara cevab olarak buyurdu ki: “Ben şu anda, Peygamber efendimizin de tatmış olduğu evlâdın ölümü acısını tatmış bulunuyorum. Anladım ki, Allahü teâlâ evlâdımın ölümüne râzıdır. Madem ki oğlumun ölümünde Allahü teâlânın rızâsı vardır. Ben de Allahü teâlânın rızâsına râzı oldum. Onun için güldüm.”

Birgün Mira dağlarından bir tepenin üzerinde bulunuyordu. Buyurdu ki, “Allahü teâlânın evliyâsından bir velî şu dağa, sallan dese, dağ derhal sallanır. Fudayl hazretleri böyle söyler söylemez, dağ sallanmaya başladı. Hazreti Fudayl dağa, “Sakin ol, ben bu sözümle seni kastetmedim” dedi ve dağ sâkinleşti.

Bir gün oğlu birine bir altın verecekti. Vereceği altının nakışında bazı kirler vardı. Ve bunu temizlemek için altını ateşle kızdırıyordu. Bunu görünce oğluna buyurdu ki: “Ey oğlum, yaptığın işdeki bu dürüstlük senin için on nafile hac sevâbına bedeldir”

Bir gün oğlu, idrarını yapamadı. Fudayl (radıyallahü anh) “Yâ Rabbi sana olan muhabbetim hürmetine oğlumun şu acıdan kurtulmasını nasîb eyle” diye yalvardı. Oğlu hemen şifâ buldu.

Fudayl bin Iyâd’ın (radıyallahü anh) iki kızı vardı. Vefâtı yaklaşınca hanımına şöyle vasıyyet etti. “Vefâtımdan sonra iki kızımı al ve Ebû Kubeys tepesine çık. Ellerini açarak şöyle niyazda bulun: “Yâ Rabbi! Fudayl bana vasıyyetinde dedi ki: Ben hayatta iken bu iki emânete gücümün yettiği kadar baktım. Ama ben ölüp de kabre girdikten sonra bu emânetleri sana iade ettim.” Fudayl bin Iyâd (radıyallahü anh) vefât edip, defn işleri tamamlandıktan sonra, hanımı vasıyyeti yerine getirmek üzere bildirilen yere kızlarını götürdü ve bildirildiği gibi duâ edip çok ağladı. Bu sırada Yemen hükümdârı, yanında iki delikanlı oğlu ile beraber oradan geçiyordu. Hanımların ağlayıp sızladıklarını görünce yanlarına gidip “Bu hâl nedir?” diye sordu. Hanım hâdiseyi anlatınca, Yemen hükümdârı dedi ki; “Bu kızları, her biri için bin altın mehir ile oğullarıma nikâhlıyalım” dedi. Fudayl bin Iyâd’ın (radıyallahü anh) hanımı “razıyım” dedi. Kızların ve oğulların da rızâsı alındı. Hep beraber Yemen’e gittiler. İleri gelenler toplandı ve nikâhları kıyıldı, düğün yapıldı.

Rivâyet ettiği hadîs-i şeriflerden ba’zıları:

“İnsanlara merhamet etmeyene Allahü teâlâ merhamet etmez.”

“Kabir azâbından, dirilerin ve ölülerin fitnelerinden ve Deccal’ın fitnesinden Allahü teâlâya sığınınız.”

“Kim bir müslümanın ayıbını örterse, Allahü teâlâ da onun dünyâda ve âhırette ayıbını örter. Kim bir müslüman kardeşinin sıkıntısını giderip sevindirirse, Allahü teâlâ da onu dünyâ ve âhırette sevindirir. Allahü teâlâ; kul, müslüman kardeşine yardım ettikçe onun yardımcısıdır.”

“Müslümanın müslümana üç günden fazla dargın durması helâl değildir. Kim üç günden fazla dargın durur ve bu hâlde ölürse Cehenneme girer.”

“Kim aç bir müslümanı doyurursa Allahü teâlâ da onu Cennet meyveleri ile doyurur.”

“Vasıyyet etmeyi istediği bir şeyi olan müslüman bir adamın, bu vasıyyeti yazmadan iki geceden fazla gecelemesine hakkı yoktur.”

Fudayl bin Iyâd hazretlerinin hikmetli ve ibret dolu güzel sözleri çoktur. Bunlardan birkaçı şöyledir;

“Bid’at söyleyenleri ve yapanları sevenlerin ibâdetlerini, Allahü teâlâ kabûl etmez ve kalblerinden îmânlarını çıkarır.

Bid'at sahibini sevmeyenin ibâdeti az olsa da, Allahü teâlânın bunu af edeceğini ümit ederim. Yolda bid'at sahibine karşı gelirsen, yolunu değiştir."

Allahü teâlâya isyan ettiğimi, bir günah işlediğimi, hayvanımın ve hizmetçilerimin bana karşı davranışlarından anlarım."

"Duâmın kabûl olacağını bilsem, yalnız devlet başkanı için duâ ederdim. Çünkü, devlet başkanı iyi olursa, şehirler ve insanlar kötülüklerden ve belâlardan emîn olur. "İnsanın, yanında bulunanlarla tatlı tatlı sohbet etmesi, onlara güzel ahlâk ile davranması, geceleri sabaha kadar ibâdet ile, gündüzleri hep oruçlu geçirmesinden hayırlıdır."

"Beş şey bedbahtlık alâmetidir: Kalb katılığı, ağlamamak, utanmamak, dünyâya fazla rağbet etmek, uzun emelli olmak."

"Allah korkusu, dilin lüzumsuz şey söylemesine mâni olur. Allahü teâlâdan korkanın dili söylemez olur."

"Allahü teâlâdan korkandan, her şey korkar olur. Allahtan korkmayan, her şeyden korkar." "Tevekkül, Allahü teâlâdan başkasına güvenmemek ve O'ndan başkasından korkmamaktır." "Akıllılarla kavga etmek, akılsızlarla oturup tatlı yemekten kolaydır."

"Bir kimsenin kalbine Allah korkusu yerleşti mi, dilinde işe yaramaz bir söz bulunmaz. Bu korku dünyâ sevgisini ve arzusunu yakar, dünyâya rağbet etme hâlini gönülden dışarı atar."

Fudayl hazretlerine sormuşlar: "Neden Allahtan korkanı göremiyoruz?" Buyurmuş ki: "Şayet siz korksaydınız, korkanı görürdünüz. Korkanı korkanlardan başkası göremez. Nitekim evlâdını kaybeden anne, evlâdı ölen bir anne görmek ister. Ya'nî dertlinin hâlinden, dertli anlar. Derdi olmayan, dertliyi nereden bilecek?"

"Helâldir, herhangi bir hesabı da yoktur, demek şartıyla bütün dünyâyı bana verseler, yine de sizlerin murdar bir leşi pis saydığınız gibi, onu pis sayardım."

"Amellerin en iyisi, en gizli yapılanıdır. Şeytandan en fazla korunulmuşu da riyadan uzak olanıdır."

"Âhıret âliminin arkasından gidin, dünyâ âlimi ile oturmaktan sakınınız, çünkü o gurûru ve süsüyle sizi fitneye sokar. Onun da'vâsı amelsiz ilim ve samimiyetsiz ameldir."

"Kim, din kardeşi için diliyle sevgi ve hulûs gösterir de içinden ona düşmanlık ve kin beslerse Allah ona la'net eder, dilsiz yapar ve kalb gözünü körletir."

"Rızâ hâlindeki kişinin dostluğuna inanmam, kızdırdığım bu kişinin gazâb hâlindeki dostluğuna inanırım."

"Hakka boyun eğ, hakkı takip et, kim söylerse söylesin hakkı kabûl et."

"Her şeyin bir zekâtı vardır. Aklın zekâtı da uzun uzadıya hüzünlenmek (ve derin düşünmektir). Bu yüzdendir ki, Resûlullahın (aleyhisselâm) hüznü aralıksız ve kesintisizdi."

"Fâsıkın yüzüne gülen bir kimse, müslümanlığı tahrip etmek için çabalamıştır."

"Her kim bir binek ve yük hayvanına "La'net olsun" derse, o hayvan (hâl diliyle) der ki: "Âmin, lâkin yüce Allaha hangimiz daha fazla âsi ise, la'net onun üzerine olsun!"

"Yüce Allahı seviyor musun?" diye sana sorsalar, sükût et. Zîrâ, eğer (hayır) dersen kâfir olursun. (Evet) dersen, hareketlerin O'nu sevenlerin hareketlerine benzememektedir. Onun için sahtekâr olursun."

Yahyâ bin Muaz (radıyallahü anh) diyor ki: "Bu insanlar ne tuhaftır! Aralarında bir mü'min, zengin olmuşsa onu övüyorlar, fakîr düşmüşse onu hakîr görüyorlar." Fudayl bin Iyâd'ın yanında bir adamdan sitayişle bahsettiler. Dediler ki: "O zât, ağzına helva almaz!" Fudayl onlara dedi ki: "Helva yemeyi bırakmak bir mürüvvet mi sanki? Siz onun akrabasını gözetip gözetmediğine, öfkesini yenip yenmediğine, komşularına, dul kalmış kadınlara ve yetimlere karşı nasıl davrandığına bakınız. Din kardeşlerine ve arkadaşlarına karşı huy ve edebi nedir? işte hükmünü verirken asıl bunlara dikkat edin!"

Fudayl bin Iyâd (radıyallahü anh) der ki: "Allah'ın öyle kulları vardır ki, Allahın azametinden kalbleri parça parça olur, sonra biter; yine paralanıp tekrar biter. Ve bu hâl yaşadıkları

müddetçe devam eder. Kulun, azameti ilâhiye karşısındaki korku ve saygısı, ilâhi ma’rifetten nasîbi miktarında olur!”

“Üç şey kalbi öldürür. Bunlar 1- Çok yemek, 2- Çok uyumak, 3- Çok konuşmak.”

“Bugün yumuşak elbiselere, lezzetli ve nefis yemeklere fazla rağbet etmeyiniz. Zîrâ yarın ne giyecekleri ne de bu yemekleri bulamayacaksınız.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 1007

2) Keşf-ül-mahcûb sh. 220 (Urdu tercümesi)

3) Risâle-i Kuşeyrî sh. 52, 57, 58, 59, 298

4) Nefehât-ül-üns sh. 91

5) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 68

6) Tezkiret-ül-evliyâ sh. 56

7) Eshâb-ı Kirâm sh. 340

8) Câmiu kerâmât-il evliyâ cild-2, sh. 235

9) El-A’lâm cild-5, sh. 153

10) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 6

11) Tezkiret-ül-huffâz cild-1, sh. 245

12) Tehzîb-üt-tehzîb cild-8, sh. 294

13) Hilyet-ül-evliyâ cild-8, sh. 84

14) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 47

15) El-Cevâhir-ul-mudiyye cild-1, sh. 409

16) Mîzân-ul-i’tidâl cild-3, sh. 361

17) Şezerât-üz-zeheb cild-1, sh. 316

18) Sıfat-üs-safve cild-2, sh. 134

19) Mir’ât-ul-cinân cild-1, sh. 415

20) Târîh-i Dımaşk cild-24, sh. 38

21) Rehber Ansiklopedisi cild-6, sh. 93, 94